

Μια πρόταση για τη διδακτική προσέγγιση των ελληνικών παραδοσιακών χορών στη σχολική πράξη μέσα από την μουσικοκινητική αγωγή

του Γιώργου Λυκεσά

Καθηγητή Φυσικής Αγωγής, διδάκτωρ Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

και της Σοφίας Δ. Παπαδοπούλου

Λέκτορα Ιατρικής της Αθήνας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκη

Περίληψη

Τα καθιερωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας, που έχουν σχέση με την διδασκαλία του παραδοσιακού χορού στη σχολική Φυσική Αγωγή, δεν κατόρθωσαν να φέρουν ουσιαστικές αλλαγές στη μέθοδο διδασκαλίας. Τα τελευταία όμως χρόνια διάφορες “επαναστατικές” τάσεις στο χώρο της χορευτικής παιδείας έδωσαν μια καινούργια πνοή, μια νέα διάσταση στη διδακτική διαδικασία μάθησης των ελληνικών παραδοσιακών χορών. Η μουσικοκινητική αγωγή ανήκει στις νέες αυτές μορφές της σύγχρονης αγωγής, η οποία αναβαθμίζει ποιοτικά την διαδικασία μάθησης με καινούργιες κινητικές δράσεις και ασκήσεις, επιδιώκοντας την ανάπτυξη της φαντασίας και δημιουργικότητας των παιδιών, την ενθάρρυνσή τους για διερεύνηση, παρατήρηση και πειραματισμό, δίνοντας μια νέα διάσταση στη διδακτική των παραδοσιακών χορών.

Το παιδί μέσα από την ανακάλυψη και τον πειραματισμό, ανακαλύπτει τον εαυτό του και “κτίζει” την προσωπικότητά του. Μέσα από την ελεύθερη κίνηση και τις δημιουργικές δραστηριότητες αποκτά αυτονομία και περισσότερες “κινητικές εμπειρίες”, εκφράζεται ελεύθερα και συνειδητοποιεί τους όρους της σωστής ομαδικής συνεργασίας. Ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής διευρύνει τους εκπαιδευτικούς του ορίζοντες και αποκτά γνώσεις και εμπειρίες καλύπτοντας το κενό της χορευτικής εμπειρίας και πράξης στη διδακτική διαδικασία διδασκαλίας του χορού στη σχολική μονάδα.

Λέξεις κλειδιά: μουσικοκινητική αγωγή, παραδοσιακός χορός, εκπαίδευση, δάσκαλος Φυσικής Αγωγής, κινητική δραστηριότητα, δημιουργική έκφραση, δραματικό παιχνίδι.

Εισαγωγή

Ο παραδοσιακός χορός ως διδακτική ενότητα, περιέχεται σε όλα τα αναλυτικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θεωρείται ότι είναι κάτι παραπάνω από φυσική άσκηση: «Είναι μια γενική επιδεξιότητα του σώματος και ταυτόχρονα πηγαία έκφραση των συναισθημάτων του παιδιού» (Τσαπακίδου, 1997). Τα ισχύοντα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών του Υπουργείου Παιδείας, δεν κατόρθωσαν να επιφέρουν ουσιαστικές αλλαγές στη μέθοδο διδασκαλίας. Τα τελευταία όμως χρόνια διάφορες “επαναστατικές” τάσεις στο χώρο της χορευτικής παιδείας έδωσαν μια καινούργια πνοή, μια νέα διάσταση στη διδακτική διαδικασία μάθησης των ελληνικών παραδοσιακών χορών (Τυροβολιά & Κουτσούμπα, 2006).

Η εργασία αυτή θα παρουσιάσει και θα αναλύσει μια μεθοδολογία διδασκαλίας προσαρμοσμένη στις ανάγκες της σχολικής Φυσικής Αγωγής. Σαν τέτοια προτείνεται μια μέθοδος βασισμένη στη μουσικοκινητική αγωγή, στο δραματικό παιχνίδι και στην ελεύθερη δημιουργικότητα. Η σύνδεση μουσικής, λόγου και κίνησης αποτελεί τη βάση της «μουσικοκινητικής θεωρίας», χωρίς όμως κάποιο μέρος να υποτάσσεται στο άλλο. Η μουσικοκινητική αγωγή είναι ένα παιδαγωγικό σύστημα προσέγγισης της μουσικής και

της κίνησης μέσα από την προσωπική βιωματική εμπειρία, την εξερεύνηση, την παρατήρηση και το δημιουργικό αυτοσχεδιασμό. Βασίζεται στις πιο σύγχρονες αντιλήψεις και εξελιγμένες γνωστικές αρχές της παιδοψυχολογίας, της μουσικοπαιδαγωγικής, της κινησιολογίας και της αισθητικής αγωγής. (Dalcroze, 1921, Orff 1963, Kodaly, 1974, Ματέυ 1978, Nye & Nye, 1985, Simpson, 1993, Σέργη, 1993, Ανδρούτσος, 1995). Το «δραματικό παιχνίδι» είναι η ενότητα μουσικής – λόγου – κίνησης, η οποία με κάποια θεματολογία ιστορική, μυθολογική ή και σύγχρονη οδηγεί στη σύνθεση σκηνικών και χορευτικών έργων, όπου οι μαθητές παίζουν θέατρο, μουσική, χορεύουν και γενικά αυτοσχεδιάζουν. Μέσα από την δραματοποίηση και την κατανομή ρόλων, δίνεται στο παιδί η δυνατότητα για εξερεύνηση, πειραματισμό, ανάληψη, σύνθεση, οργάνωση με πλήρη συμμετοχή της ψυχής, του σώματος και του πνεύματος. Έτσι οδηγείται στη δημιουργική αυτοέκφραση και παράλληλα είναι ένα από τα πιο ευχάριστα παιχνίδια. (Κοντογιάννη, 1983, Scholes & Klaus, 1984, Σέργη, 1987, Κουρετζής, 1991, Μουδατσάκης, 1994, Κοντογιάννη, 2000). Μέσα από αυτές τις μουσικοκινητικές εμπειρίες και αυτοσχεδιασμούς δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να εκφράσουν ελεύθερα τις δημιουργικές τους ικανότητες με το δικό τους τρόπο και στη συνέχεια να ανακαλύψουν, να αποκαλύψουν και να βιώσουν ένα μέρος του εαυτού τους, τον ιδιαίτερα φανταστικό και ιδιόμορφο κόσμο τους (ΥΠΕΠΘ 1996).

Ο Πλάτων στην Πολιτεία αναφέρει «γυμναστική μὴν καὶ μουσικὴ ἐν γέ τω πρόσθεν ἐκπαιδεύοντο ἡμῖν» (Πλάτων, Πολιτεία). Η ελεύθερη αυτή «δημιουργικότητα» που έχει το παιδί είναι η ικανότητα να φέρει στην επιφάνεια κάτι νέο και πρωτότυπο, κάτι που δεν υπήρχε πριν, το οποίο είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης και αυθόρμητης έκφρασής του όχι ως προς μία ομάδα ή ως προς την κοινωνία αλλά ως προς το ίδιο το άτομο (Barlin, 1982, Storr, 1991). Κυρίαρχη είναι η ελεύθερη έμπνευση στα παιδιά, ο χώρος δράσης τους είναι το ίδιο το δρώμενο, το ιστορικό ή και το σύγχρονο γεγονός, που αναπαριστάται με μουσική, χορό και τραγούδι. Έτσι δημιουργείται ένας κόσμος καινούργιος, που είναι δικός τους κόσμος φτιαγμένος από τα ίδια τα παιδιά. Όταν ενταχθούν μέσα σ' αυτό το παιχνίδι θρύλοι και παραδόσεις του λαού μας αναβιώνεται ταυτόχρονα η παράδοσή μας. Το μουσικοκινητικό αυτό βίωμα της εφεύρεσης και υλοποίησης της μουσικής και χορευτικής σύνθεσης μειώνει τη χρονική απόσταση προσεγγίζοντας τη μουσικοχορευτική ιστορία του παρελθόντος με το παρόν. Αυτή η αδιάσπαστη πολιτισμική συνέχεια που χαρακτηρίζει την ελληνική παράδοση, μέσα από το ομαλό πέρασμα από την αρχαιότητα στο Βυζάντιο και στη νεότερη Ελλάδα εφοδιάζει τον Έλληνα παιδαγωγό μ' ένα εξαιρετικά πλούσιο και πολυδύναμο υλικό, από μελωδίες, ρυθμούς, ντοχρώματα και χορούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο γνωστός αρχαίος χορευτικός ρυθμός που λεγόταν «Χορείος άλλογος». «Χορείος» είναι ο ρυθμός του χορού, «άλλογος», γιατί σ' αυτόν το ρυθμό ο μακρύς προς τον βραχύ χρόνο δεν βρίσκεται στο λόγο 2:1, αλλά στο λόγο 1½:1. Αυτός ο ίδιος ακριβώς ρυθμός παρουσιάζεται στον πλέον διαδεδομένο

παραδοσιακό χορό που σήμερα λέγεται «συρτός», ένα όνομα για πατροπαράδοτους κυκλικούς χορούς. Η αδιάσπαστη συνέχεια του ελληνικού πολιτιστικού βίου φαίνεται και στη διατήρηση του ομηρικού ρυθμού στο σημερινό ρυθμό του συρτού – καλαματιανού (Γεωργιάδης, 1994). Ο ομηρικός ρυθμός ήταν τόσο διαδεδομένος στην αρχαιότητα, όσο είναι σήμερα ο ρυθμός του συρτού – καλαματιανού και ήταν όπως και ο συρτός, ένας χορευτικός ρυθμός (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, 1972; Θέμελης, 1994). Η λειτουργικότητα της μουσικής και των χορών μπορούν να ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά στην αναζήτηση μιας ιδιαίτερης μουσικο-κινητικής δικής τους έκφρασης, η οποία θα βρίσκεται πιο κοντά στο δικό τους φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

Αυτή υπήρξε άλληωστε και η βασική επιδίωξη των σημαντικότερων μουσικοπαιδαγωγών, όπως του Carl Orff, Emile Jaques Dalcroze, Rudolf Laban, Zoltan Kodaly, οι οποίοι ανέκαθεν υποστήριζαν το συνδυασμό των βασικών αρχών του συστήματός τους με τις “εθνικές μουσικές γλώσσες” των επιμέρους χωρών. (Μαραγκόπουλος - Λιάβας, 1996). Η παγκόσμια λοιπόν απήχηση που γνώρισε και γνωρίζει το μουσικοκινητικό σύστημα οφείλεται μεταξύ άλλων και στο γεγονός ότι χρησιμοποιεί ρυθμικό, λεκτικό, μελωδικό και κινησιολογικό υλικό από την εθνική πολιτιστική κληρονομιά κάθε χώρας όπου εφαρμόζεται (Αντωνακάκης, 1996). Ο τρόπος που προσεγγίζουν οι μουσικοπαιδαγωγοί τη βασική εκπαίδευση της μουσικοκινητικής αγωγής περιλαμβάνει τεχνικές, όπως είναι η μίμηση, ο αυτοσχεδιασμός, η εξερεύνηση, η φαντασία, η επικοινωνία και η δημιουργικότητα, με ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες που συνοδεύονται από μουσική και χορό. Στόχος είναι η αισθητική ανάπτυξη των παιδιών. Το μουσικοκινητικό σύστημα ως μια παιδοκεντρική προσέγγιση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προσωπική βιωματική εμπειρία και προσεγγίζει τους μαθητές με μια ελευθερία έκφρασης ασυνήθιστη σ’ άλλους τομείς της αγωγής (Likesas & Zachoroulou, 2006).

Η σχολική εκπαίδευση έχει την υποχρέωση να καλλιεργήσει και να ενεργοποιήσει στο αναπτυσσόμενο άτομο όλες εκείνες τις ικανότητες οι οποίες είναι απαραίτητες για την εξελικτική του πορεία, όπως την πρωτοβουλία, τη φαντασία και τη δημιουργικότητα. (Ματέϊ, 1992). Ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίζει το ρόλο του εμπυχωτή, του καθοδηγητή αλλά και του συνδημιουργού, που αξιολογεί το κάθε αποτέλεσμα με ανατροφοδοτικές ενέργειες (feed-back), που είναι και ο βασικός παράγοντας για την επιτυχία του συγκεκριμένου μοντέλου (Δερβίσης - Τσορμπατζούδης, 1994). Οι απαιτήσεις της σύγχρονης αγωγής αποσκοπούν να γίνει η μάθηση αποτέλεσμα των δυναμικών σχέσεων ανάμεσα στο δάσκαλο και στο μαθητή, μέσα από δημιουργικές διεργασίες. Τα προτεινόμενα μοντέλα διδασκαλίας για τη σχολική Φυσική Αγωγή ιδιαίτερα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι το «στιλ της καθοδηγούμενης ανακάλυψης ή εφευρετικότητας», δηλαδή η μέθοδος διδασκαλίας κατά την οποία ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει και δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες κατά τις οποίες ο μαθητής ενεργοποιείται και μπαίνει στην διαδικασία της επινόησης-ανακάλυψης ή της δημιουργικότητας (Mosston, - Ashworth, 1997, Παπαϊωάννου και συν., 1999). Επίσης και το «στιλ της αποκλίνουσας παραγωγικότητας», δηλαδή η μέθοδος διδασκαλίας κατά την οποία ο μαθητής μαθαίνει να δημιουργεί νέες ασκήσεις, εναλλακτικούς τρόπους κίνησης, νέα παιχνίδια, καθώς επίσης και να τροποποιεί τα υπάρχοντα παιχνίδια και να προσαρμόζει τους κανόνες αθλημάτων σύμφωνα με τις ανάγκες της ομάδας (Mosston, -Ashworth, 1997, Παπαϊωάννου και συν., 1999).

Στόχοι της μουσικοκινητικής αγωγής

Στόχοι της μουσικοκινητικής αγωγής και του δραματικού παιχνιδιού είναι η συναισθη-

ματική, η πνευματική, η σωματική, η δημιουργική και η κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, καθώς και η ανάπτυξη ηγετικών ικανοτήτων και συνεργασίας. Ακόμη η δημιουργία ενός ευχάριστου περιβάλλοντος, η καλλιέργεια της έκφρασης με κίνηση – χορό, η ευρηματικότητα, η παρατηρητικότητα, η ετοιμότητα και η θετική αυτοεικόνα. Επίσης η θετική στάση ως προς την μουσική (παραδοσιακή, μοντέρνα, λαϊκή), η γνωριμία με την παράδοση, η αίσθηση και ο έλεγχος του χώρου, του χρόνου και του σώματος. Το μουσικοκινητικό σύστημα δίνει επίσης πλήρη ελευθερία στον διδάσκοντα και έμφαση στην ευρηματικότητά του. Οι στόχοι του επιτυγχάνονται μέσα από τις βασικές αρχές, της βιωματικής-επικοινωνιακής διδασκαλίας. Η χρήση και εφαρμογή των δραστηριοτήτων των μουσικοκινητικών συστημάτων στο μάθημα της φυσικής αγωγής στην σχολική εκπαίδευση, θεωρούμε απαραίτητο να υιοθετηθεί από τους καθηγητές φυσικής αγωγής ως μέθοδος διδασκαλίας, διότι δίνει στο παιδί ευκαιρίες για βιωματική, δημιουργική και αποτελεσματικότερη μάθηση των ελληνικών παραδοσιακών χορών, καθώς επίσης αυτοέκφραση, αυτενέργεια και ενίσχυση της αυτοεκτίμησής του.

Ο ρόλος του δασκάλου

Έχοντας υπόψη τους παραπάνω στόχους αλλά και τον ρόλο που έχει ο δάσκαλος στη σχολική εκπαιδευτική κοινότητα, θα πρέπει και ο ίδιος να απελευθερωθεί από αναστολές, δηλαδή να μπορεί μπροστά στα παιδιά να είναι χαλαρός, γαλήνιος, οικείος και ανθρώπινος, χωρίς επισημότητες, συστάσεις και εντολές. Να μπορεί να εμπνέει τους μαθητές του, να τους δίνει κίνητρα αλλά όχι αυστηρές κατευθύνσεις και να τους βοηθάει να ανακαλύψουν τη χαρά του παιχνιδιού και της δημιουργίας (Θεατρική Αγωγή, 1996). Στην Πολιτεία του Πλάτωνα διαβάζουμε «Μή τοίνυν βία τούς παιδας είν ταις μαθήμασιν αλλά παίζοντας τρέφε, ίνα και μάλλον οίος ης καθοράν εφ' ό έκαστος πέφυκεν» (Πλάτων, Πολιτεία).

Η ικανότητα μετάδοσης των γνώσεων της οργάνωσης του μαθήματος, η φαντασία, η εφευρετικότητα και η ικανότητα αξιοποίησης του απρόοπτου, του αυθόρμητου και τυχαίου είναι τα σημαντικότερα στοιχεία που θα πρέπει να διαθέτει ο εκπαιδευτικός. Ο ρόλος του δασκάλου Φυσικής Αγωγής θα πρέπει να είναι απλός και διακριτικός, να διευκοιύνει τα παιδιά να εκφραστούν και να δράσουν από μόνα τους στο χώρο και να αποτύχουν αντιδράσεις και συγκρούσεις για τις λύσεις στις οποίες κατέφυγαν. Η ομάδα είναι αυτή που θα επιλέξει τον δρόμο, θα δημιουργήσει και θα φτάσει να αποδεχτεί και πολλές φορές να υπερβεί τους “τύπους” και τις τεχνικές. Ο εκπαιδευτικός απλώς κατά κάποιο τρόπο διαμορφώνει το χώρο, την ατμόσφαιρα και το περιβάλλον (Μουντάκνς, 1992).

Ο σωστός λοιπόν δάσκαλος οφείλει να είναι παρατηρητικός, αναλυτικός, με υποδείξεις που να αποτελούν και διανοητικές προκλήσεις, ώστε να ξυπνούν τις πνευματικές ικανότητες των παιδιών. Επίσης να έχει την ικανότητα να αποδίδει τις κινήσεις του χορού με λέξεις και εικόνες κατανοητές στα παιδιά. Η φαντασία και ευρηματικότητά του να αποτελούν πρόκληση στη φαντασία και την ευρηματικότητα των παιδιών. Στη φάση της δημιουργίας τα παιδιά πρέπει να νιώσουν ασφαλή και ελεύθερα να εκφραστούν, ώστε να μπορέσουν σύντομα να προχωρήσουν στη συγκρότηση μιας ομάδας, της οποίας όλα τα μέλη θα φτάσουν σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο επικοινωνίας. Είναι λοιπόν ο δάσκαλος ένας ευαίσθητος δέκτης που όλα τα παρατηρεί και τα καταγράφει και συγχρόνως τα ρυθμίζει “αθέατα”, δρώντας και οδηγώντας με την βοήθεια της μουσικοκινητικής αγωγής και του δραματικού παιχνιδιού τα παιδιά στο συγκεκριμένο στόχο, την εκμάθηση των ελληνικών παραδοσιακών χορών. (Λυκεσάς, 1995).

Κοινωνικές και ψυχολογικές προεκτάσεις της μουσικοκινητικής αγωγής στους μαθητές

Η μουσικοκινητική αγωγή και το δραματικό παιχνίδι βοηθούν τα παιδιά όχι μόνο να επικοινωνήσουν με τη μουσική, την κίνηση και το θέατρο αλληλά και γενικότερα με τα πολιτιστικά, καλλιτεχνικά, ιστορικά και κοινωνικά δρώμενα του λαού μας. Τα πολιτιστικά, ιστορικά και κοινωνικά δρώμενα χρησιμοποιούνται ως υλικό για το δραματικό παιχνίδι που συνδέεται και με τις μουσικοκινητικές ελεύθερες δημιουργίες των παιδιών. Τα παιδιά διαλέγουν το δικό τους τρόπο ερμηνείας με άξονα τη διαίσθηση και την υποκειμενική τους κρίση. Εφευρίσκουν λύσεις, βελτιώνουν το λεξιλόγιό τους, εκτονώνονται με την κίνηση και τον λόγο. Το ενδιαφέρον και ο ενθουσιασμός αποτελούν κινητήρια δύναμη, ώστε το μάθημα των παραδοσιακών χορών να γίνει ακόμη πιο ελκυστικό, γεμάτο έμπνευση και απόλαυση. Μόνο σε μια τέτοια ατμόσφαιρα, η πειθαρχία γίνεται εκούσια και η αφοσίωση γεννιέται μέσα από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που υποκινεί η τεχνική και καλλιτεχνική πρόκληση. (Λιάτσου, 1996). Τα παιδιά αναπτύσσουν ελευθερία στην έκφραση, πρωτοβουλία και αίσθημα ευθύνης, καλλιεργούν και βελτιώνουν τις σχέσεις τους με τους συμμαθητές τους και με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Αποδέχονται όρια και περιορισμούς που τους θέτει η ομάδα, ανακαλύπτουν την ανάγκη ύπαρξης και τήρησης κανόνων. Τέλος μέσα από τις κινητικές δραστηριότητες, μαθαίνουν τα παιδιά να χρησιμοποιούν το σώμα τους για να εκφράζονται και για να μπορούν σταδιακά με τη βοήθεια του χορού, να αποκτήσουν τον έλεγχο και να ενεργοποιήσουν το σώμα τους για πιο δημιουργικές, φυσικές και πνευματικές δραστηριότητες. Αυτό θα έχει ως συνέπεια να κατανοήσουν τον ρυθμό και να γνωρίσουν καλύτερα το περιβάλλον τους, ως προς τον χώρο, τον χρόνο, τους προσανατολισμούς, τις κατευθύνσεις, τα επίπεδα ώστε να ενταχθούν αλληλά και να προσαρμοστούν σ' αυτό με τον πιο ευχάριστο τρόπο, αποκτώντας γενικά περισσότερες "κινητικές εμπειρίες" (Haselbach, 1979; Κουτσούμπα, 2005).

Είναι όμως απαραίτητο να τονισθεί εδώ ότι ο χορός, η μουσική και το δραματικό παιχνίδι δε μαθαίνονται, αλληλά ανακαλύπτονται. Ο μαθητής μέσα από την ανακάλυψή τους, ανακαλύπτει τον εαυτό του και «κτίζει» την προσωπικότητά του. Μέσα λοιπόν από την ελεύθερη κίνηση αποκτά την αυτονομία του μαθαίνοντας να εκφράζεται ελεύθερα, αναπτύσσει αβίαστα τη νοημοσύνη του και συνειδητοποιεί τους όρους της σωστής ομαδικής συνεργασίας. Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσεται αρμονικά όχι μόνο η μουσικοκινητική του διαίσθηση, αλληλά και ολόκληρη η προσωπικότητά του (Λυκεσάς, 1994).

Χώρος δράσης, οργάνωσης και εξοπλισμός

Ο χώρος δράσης είναι η σχολική μονάδα. Μπορεί να είναι κάθε σημείο που κινούνται τα παιδιά, όπως η αίθουσα μιας τάξης με μια πρόχειρη διευθέτηση των θρανίων, η αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, το γυμναστήριο, εφόσον υπάρχει και τέλος η αυλή του σχολείου. Τα κριτήρια για την επιλογή του χώρου καθορίζονται από τον εκπαιδευτικό, ώστε να είναι επαρκής για την άνετη κίνηση των παιδιών που πρόκειται να πάρουν μέρος στο μάθημα, να παρέχει ασφάλεια και να είναι απαλλαγμένος από επικίνδυνα αντικείμενα. Καλό θα ήταν να υπάρχει ένας μόνιμος χώρος που να χρησιμοποιείται από όλες τις τάξεις. Τα υλικά τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για την οργάνωση του μαθήματος είναι ότι υπάρχει στη σχολική μονάδα, όπως μηχανές προβολής φωτεινών διαφανειών, βίντεο, κασετόφωνο, φωτογραφικό υλικό και φυσικά τα διάφορα γυμναστικά όργανα που έχουμε στην διάθεσή μας όπως στεφάνια, μπάλες, σκοινάκια, κώνοι, κ.α. Τα παιδιά πολλές φορές για να συνοδέψουν τους κινητικούς τους αυτοσχεδιασμούς και τη δράση κατασκευάζουν αυτοσχέδια μουσικά όργανα από άχρηστα υλικά όπως κουτιά αναψυ-

αυτό το νέο υλικό ο εκπαιδευτικός συνεχίζει και διδάσκει σε νέους μαθητές από τους οποίους στη συνέχεια λαμβάνει νέες πληροφορίες και ερεθίσματα, που χρησιμοποιεί για την λειτουργία της νέας του διδασκαλίας. Η εφαρμογή αυτού του προγράμματος οδηγεί στην δημιουργία ενός δυναμικού και δημιουργικού μοντέλου ανατροφοδότησης, με διαρκή εξελισσόμενη παρέμβαση με αλληλοεπιδράσεις μεταξύ δασκάλου - παιδιών, παιδιών – δασκάλου, παιδιών – παιδιών και στη συνέχεια δασκάλων – δασκάλων (Λυκεσάς, 2002).

Η δημιουργία μιας «αποθήκης» γνώσεων στα παιδιά είναι απαραίτητη και θα πρέπει να προηγηθεί της διδασκαλίας του ελληνικού παραδοσιακού χορού. Το πιο σπουδαίο αλληλά και το πιο δύσκολο λοιπόν έργο του δασκάλου Φυσικής Αγωγής είναι η εξασφάλιση και διατήρηση του αυθορμητισμού της έκφρασης και του ενθουσιασμού της δημιουργικότητας χωρίς καμία πίεση και εξαναγκασμό. Με γνώση και φαντασία, μπορεί η σωστή και εμπνευσμένη διδασκαλία να καθοδηγήσει και να προαγάγει την αυτοπεποίθηση και τον αυτοσεβασμό των παιδιών.

Έχοντας υπόψη το νέο πρόγραμμα σπουδών του ΥΠΕΠΘ, τους γενικούς στόχους και την φιλοσοφία του, θα μπορούσε να προταθεί για την περαιτέρω βελτίωσή του, αλληλά και για τον εκσυγχρονισμό της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, που επιχειρείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, η χρησιμοποίηση της μουσικοκινητικής αγωγής, προσαρμοσμένης στα ελληνικά παραδοσιακά δεδομένα. Με την μέθοδο αυτή καλύπτεται ένα μεγάλο μέρος των στόχων της Φυσικής Αγωγής και της φιλοσοφίας του προγράμματος σπουδών, αλληλά και το κενό της χορευτικής εμπειρίας και πράξης στη διαδικασία διδασκαλίας του ελληνικού παραδοσιακού χορού στα σχολεία.

Σαν συμπλήρωμα του προγράμματος σπουδών θα έπρεπε να υπάρχει και ένα βιβλίο μεθοδολογίας με υποδειγματικές διδασκαλίες για κάθε διδακτικό αντικείμενο, όπως συμβαίνει με τα άλλα μαθήματα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για την ακόμη καλύτερη αποτελεσματικότητα της μεθόδου, θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται, παρακολουθώντας επιμορφωτικά σεμινάρια, ώστε να έχουν την δυνατότητα να γνωρίσουν συγκεκριμένα διδακτικά πλάνα που να τα ακολουθούν και να τα συμβουλεύονται. Έτσι θα αποκτήσουν τη δυνατότητα να προσφέρουν εκείνες τις γνώσεις και εμπειρίες, ώστε να ωθήσουν τους μαθητές να εξακολουθούν να χορεύουν και μετά την αποφοίτησή τους από το σχολείο. Η εφαρμογή μεθόδων διδασκαλίας στη φυσική αγωγή που αναπτύσσουν τη δημιουργική σκέψη, όπως είναι η μέθοδος της αποκλίνουσας παραγωγικότητας και της καθοδηγούμενης παραγωγικότητας, πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η μουσικοκινητική αγωγή θα πρέπει λοιπόν να καλύψει αυτό το κενό στο χώρο της εκπαίδευσης και να συμβάλει ουσιαστικά στην προαγωγή αλληλά και στην αναβάθμιση της σχολικής Φυσικής Αγωγής ως προς τον αποτελεσματικότερο τρόπο διδασκαλίας των ελληνικών παραδοσιακών χορών.

Βιβλιογραφία

- Αντωνιάκης, Δ. (1996). *Carl Orff*. Ηράκλειο: ORFEFS.
 Γεωργιάδης, Θ. (1994). *Μουσική και Γλώσσα*. Μετφρ. Θέμελης, Δ. Αθήνα: Νεφέλη.
 Δερβίσις, Σ. - Τσορμπατζούδης, Χ. (1994). *Θεωρητική και Μεθοδολογική προσέγγιση της διδασκαλίας μάθησης στη Φυσική Αγωγή*. Θεσσαλονίκη: Μέλισσα.
 Διεύθυνση Φυσικής Αγωγής. (1998). *Αναλυτικό πρόγραμμα του ΥΠΕΠΘ και Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Η Φυσική Αγωγή στο δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

- Διεύθυνση Φυσικής Αγωγής. (1990).** *Αναλυτικό πρόγραμμα και οδηγίες για την διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής στο δημοτικό σχολείο.* Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Θέμελης, Δ. (1994).** *Μορφολογία και Ανάλυση της Μουσικής.* Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Συλλογικό (1972).** *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους.* Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Λιάτσου, Μ. (1996).** *Το παιδί παίζει, μαθαίνει, εκφράζεται, δημιουργεί.* Θεσσαλονίκη: Οι φίλοι του ιδρύματος Μελίνα Μερκούρη.
- Κυμινού – Πριντάκη, Α. (1998).** *Η κοινωνική και εκπαιδευτική φιλοσοφία του παιδαγωγικού έργου Orff.* Στο Πρακτικά 1ου πανελληνίου συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., με θέμα Μουσική εκπαίδευση. τεύχος 3, τόμος 1ος. Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Κουτσούμπα, Μ. (2005).** *Σημειογραφία της Χορευτικής Κίνησης.* Αθήνα: Προπομπός.
- Λυκεσάς, Γ. (1994).** Στόχοι και μεθοδική του παραδοσιακού χορού στην εκπαίδευση. Στο *Αθλητική Επιστήμη, θεωρία και πράξη.* 9, Νο 3/4. Αθήνα.
- Λυκεσάς, Γ. (1995).** Η θέση του παραδοσιακού χορού στο αναλυτικό πρόγραμμα της δημοτικής εκπαίδευσης και η εφαρμογή του στην πράξη. Στο *Χορός.* Νο 20. Αθήνα.
- Λυκεσάς, Γ. (2002).** *Η διδασκαλία των Ελληνικών παραδοσιακών χορών στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση με τη μέθοδο της μουσικοκινητικής αγωγής.* Διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.
- Μαραγκόπουλος, Δ. - Λιάβας Λ. (1996).** Το Σύστημα Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff και η Ελληνική μουσική παράδοση. Στο *Ρυθμοί.* Τ. 20. Αθήνα.
- Ματέυ, Π. (1992).** *Ρυθμός.* Αθήνα: Ελληνικός Σύλλογος Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff.
- Mosston, M. & Ashworth, S. (1997).** *Η διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής.* Μτφρ. Μουντάκης, Κ. Θεσσαλονίκη: SALTO.
- Μουντάκης, Κ. (1992).** Προτεραιότητα στόχων της Φυσικής Αγωγής στο Δημοτικό, Γυμνάσιο και Λύκειο. Στο *Δελτίο Ενημέρωσης Φυσικής Αγωγής.* Αθήνα: Π.Ε.Π.Φ.Α.
- Παπαϊωάννου, Α., Θεοδώρακης, Ι., Γούδας, Μ. (1999).** *Για μια καλύτερη διδασκαλία της Φυσικής αγωγής.* Θεσσαλονίκη: SALTO
- Πλάτωνος Ποίησις. Αρχαίο κείμενον, μτφρ. Παππά, Φ.** Αθήνα: Πάπυρος. σσ.416, Z 521c & 450, Z 537 α.
- Τσαπακίδου, Α. (1997).** *Κινητικές Δεξιότητες.* Θεσσαλονίκη: University Studio Press. σ. 12.
- Τσιώλη – Πλαγιανού, Η. (1998).** Πολυμορφία στην Τέχνη και σύστημα Όρφ Στο *Ρυθμοί* τ. 24. Αθήνα.
- Τυροβολιά, Β. - Κουτσούμπα, Μ. (2006).** Μορφολογική Μέθοδος Διδασκαλίας του Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού: Το Παράδειγμα των Ποντιακών Χορών. Στο *Μουσική σε πρώτη βαθμίδα.* Τ. 1. Αθήνα: ΕΕΜΑΠΕ. σσ. 19-32.
- Haselbach, B. (1998).** Εικαστικές τέχνες και κίνηση. Στο *Ρυθμοί.* Τ. 24. Αθήνα.
- Haselbach, B. (1979).** *Improvisation, Tanz, Bewegung.* Stuttgart: Klett.
- Barlin, A. L. (1982).** *Fliege moechte ich, kreative Bewegungwerziehung mit Kindern.* Ravensburg: Otto Maier Verlag.
- Likesas, G. - Zachopoulou, E. (2006).** Music and Movement Education as a Form of Motivation in teaching Greek Traditional Dances. Στο *Perceptual and Motor Skills,* τ. 102.
- Regner, H. (1994).** Musikerziehung heute – 10 Forderungen an den Musikunterricht. Στο *Ρυθμοί.* Τ. 3. Αθήνα.
- Storr, A. (1991).** *The Dynamics of Creation.* Μτφρ. Ξένου, Β. - Στουπάκη, Α. Αθήνα: Κάιβος
- ΥΠΕΠΘ - ΠΙ. (1996).** *Θεατρική Αγωγή. Στο Αναλυτικό πρόγραμμα.* Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- ΦΕΚ (1988).** Αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής του δημοτικού σχολείου. τεύχος 1, άρθρο 1. Αθήνα.